LAMIUM MACULATUM EN ALBUM

DOOR

JOH. JANSEN.

Onze twee grootbloemige doovenetels hebben al jaren mijn belangstelling gehad. En als men elk jaar van een soort zooveel mogelijk exemplaren bekijkt, ziet men een massa interessante dingen, afwijkingen beperkt tot een of weinige bloemen, maar ook geheel afwijkende pollen. Vooral deze laatste zijn belangwekkend. Eerst dan over *Lamium maculatum.*

Lamium maculatum hebben we nog al wat in de omgeving van Nijmegen: veel op de lössleemgronden van Ubbergen en Beek tot een eindje over de Duitsche grens, waar ze bijna plotseling ophoudt. Dan langs den Waalkant van Nijmegen tot Leeuwen, wellicht nog meer naar beneden, maar ik ben nooit verder geweest. 't Is echter geen aaneengesloten gebied. Er zijn verschillende stukken, waar ze in de heggen best zou kunnen groeien, maar waar ze volkomen ontbreekt. Aan den Betuwschen kant ken ik een rijke vindplaats bij Loenen, een heg onder Lent en enkele pollen onder Oosterhout. Verwijdert *L. maculatum* zich aan den Waalkant flink ver van den dijk, langs de Maas is ze streng fluviatiel. Ik zag ze in Noord-Limburg bij Bergen en veel tusschen Mook en Middelaar, in Gelderland enkele pollen onder Heumen en een mooie heg onder Overasselt, waar ze echter door de dijkversterking bijna verdwenen is. Aan den Brabantschen kant heb ik nooit *L. maculatum* gezien. Wat de verdere verspreiding in Nederland betreft, groeit *L. maculatum* in Zuid-Limburg.

Ook vind ik ze in „De Levende Natuur" vermeld van den Ouden IJsel in Gelderland. In zuiver zandgebied ontbreekt *L. maculatum.*

Alles wat we in de omgeving van Nijmegen hebben, moet wel tot de variëteit *rubrum* WALLR. worden gerekend. *Rugosum* is er niet, komt waarschijnlijk in Nederland niet voor, ook niet in Zuid-Limburg.

Vormen naar de bloemkleur.

Lamium maculatum vertoont een kleurenspel voor menig gekweekte plant om jaloersch te worden. De gewone bloemkleur is purperrood met eenige speling tusschen lichter en donkerder. De onderste helft der kroonbuis is wit, soms echter gaat het rood tot bijna beneden. De onderlip heeft een lichtere, soms ook zuiver witte teekening, kan ook effen van kleur zijn.

Een keer of vijf vond ik zuiver witbloemige planten. Voor verwisseling met *Lamium album* is weinig gevaar. De geheele habitus der plant, de heldergroene tint door ontbreken van anthocyaan, de bladvorm, de zuiverder witte bloem en het oranjekleurige stuifmeel zijn duidelijke kenmerken, om maar niets te zeggen van den haarring in de kroonbuis, die voor velen een minder sprekend kenmerk zal zijn. Ook heeft de bloem niet het groengele honingmerk van *L. album.* Ofschoon het anthocyaan lijkt te ontbreken, schijnt de plant toch niet allen factor voor kleur te missen. Ik zag tenminste enkele bloemen met een sector van de gewone tint. Het begon beneden aan de kroonbuis, liep dun als een draad over de bovenlip, om zich dichter bij den rand wat te verbreeden. Dit jaar vertoonde een albino een takmutatie. Alle bloemen van dien tak hadden gespikkelde bloemen, zoo ongeveer als de pollen, die ik al eer onder Winssen en Ubbergen had gevonden. Ook kwam bij de aanhechting van de bladeren aan den stengel de anthocyaantint voor den dag. Om zeker

te zijn, dat niet twee plantjes door elkaar waren gegroeid, heb ik de plant opgenomen, waarna duidelijk te zien was, dat het één pol was. Zooals meer voorkomt, lijkt me de albino minder sterk dan de normale vorm. Op het oogenblik ken ik nog een vindplaats. Op de andere is de plant verdwenen, zonder dat ik kon merken, dat de vindplaatsen gestoord waren. In den tuin doet ze het best.

De mooiste tint hebben wel de planten met vleeschkleurige bloemen, een kleur als appelbloesem. Ik vond ze tweemaal, eens onder Beuningen en in het Beekmansdal onder Ubbergen. Hier had Majoor VAN ALTENA ze al eerder ontmoet, ook veel bij den Kopschen hof, waar ik wel een massa gewone planten aantrof, maar geen met vleeschkleurige bloemen. Dit jaar zag ik de plant nog in twee exemplaren onder Beuningen. 't Is ook erfelijk. Aan de jonge planten zie ik aan den iets afwijkenden habitus en bladvorm al voor de vorming der knoppen, of er vleeschkleurige bloemen zullen zijn. Deze eenig mooie kleurvariatie is door Dr. DE WEVER ook in Zuid-Limburg gevonden.

Een andere vleeschkleurige, echter met meer lila bijtint, vond ik aan de Geul in de buurt van Valkenburg. Hiervan is de bloem een weinig kleiner, de kroonbuis wat langer en smaller, terwijl de tanding der bladeren wat minder diep is. Dit jaar verraste me de plant met een drietal pelorische eindbloemen. Ook bloeide dit jaar een plant, wellicht een zaailing van dezen vorm, met precies denzelfden bloemvorm, echter met een tint meer naar de normale kleur.

Een bleekpurperen vorm, eigenlijk een opvallend lichte schakeering van de gewone kleur, vond ik in het Philosophendal even over de Duitsche grens bij Beek.

Een aardigen rosen vorm heb ik van Ubbergen. De grondkleur is rose met een massa fijne purperen stipjes. Soms ook bloemen met purperen strepen, ook omgekeerd paarse bloemen met lichte strepen, ook bijna witte en zoo

goed als normale. Dus nog al variatie. Eenzelfden vorm vond ik later onder Winssen, terwijl hij in mijn tuin als takmutatie ontstond aan een albino.

Aardig zijn ook bloemen met bijna witte vlek op de bovenlip. Eerst meende ik met twee vormen te doen te hebben, een met zoo goed als geheel lichte bovenlip en een met kleinere vlek. Later bleek, dat beide bloemen aan dezelfde plant kunnen voorkomen, in den regel eerst met groote vlek, later met kleine. Toch kunnen ze ook best gelijktijdig aanwezig zijn, zelfs met bloemen die maar zeer weinig van de gewone verschillen. Jaren lang heeft deze interessante vorm in meerdere exemplaren in Overasselt stand gehouden, tot hij als slachtoffer van den watersnood aan de dijkversterking ten offer viel.

Dit jaar bloeiden bij mij een lichtrose vorm met mooi gevlekte bladeren, en een zeer lichtrose vorm, bijna niet van wit te onderscheiden. Beide planten bij mij ontstaan.

Een laatste kleurafwijking betreft alleen het stuifmeel. De gewone tint er van is oranje, bij bedoelde planten bleekgeel als bij *Lamium album*. Houdt men stuifmeel van beide soorten bij elkaar, dan is er absoluut geen verschil te zien. Dergelijke planten zijn niet zeldzaam tusschen Mook en Middelaar. Buiten deze vindplaats heb ik een pol gevonden onder Hees en een onder Ubbergen. 't Lijkt me, dat er tusschen Mook en Middelaar planten zijn, waarvan het stuifmeel nog een tusschentint vertoont. Ik heb eerst gedacht aan kruising tusschen *L. album* en *L. maculatum*, maar behalve de tint van het stuifmeel zijn de planten in alles volkomen *L. maculatum*.

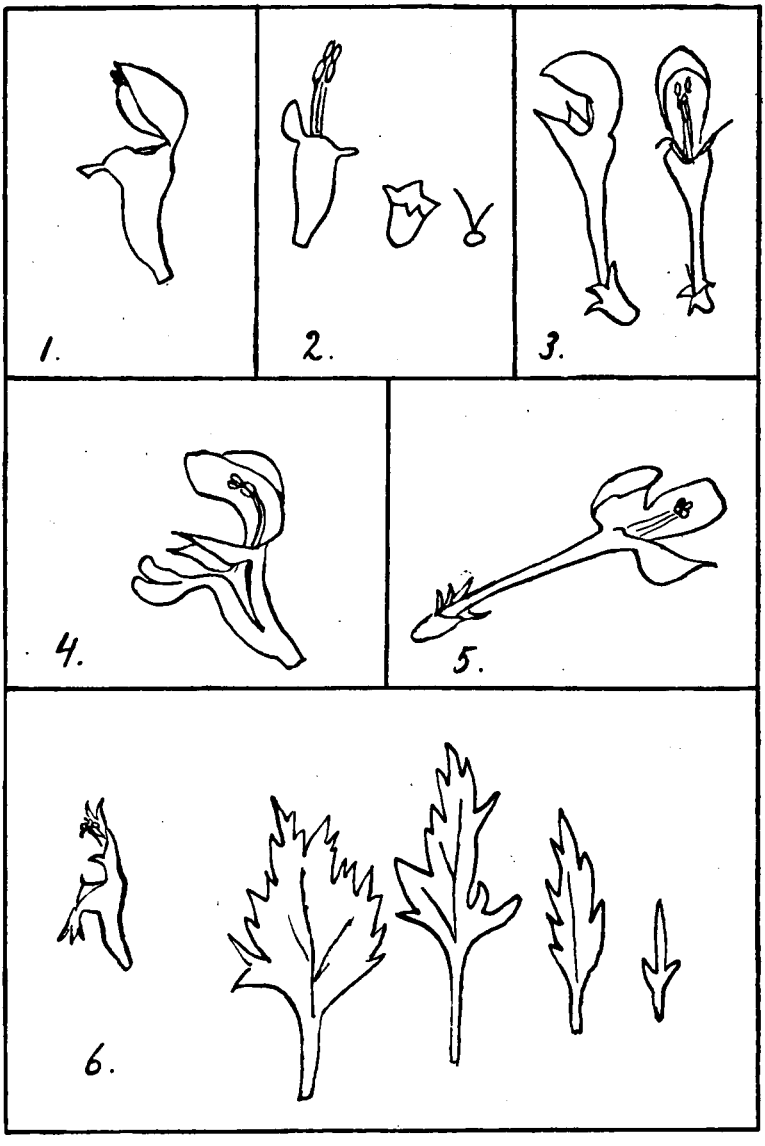
Afwijkingen naar den bloemvorm.

Ruim tien jaar geleden vond ik onder Deest een *L. maculatum* met opvallend kleine onderlip (fig. 1). Het is niet *f. Greniéri* (MUTEL), die ook een kleine onderlip moet bezitten, maar die volgens HEGI tot de variëteit

rugosum behoort. 't Is een sterke plant. Ze was in het voorjaar nog altijd op de vindplaats aanwezig tusschen gewone planten, ofschoon de vegetatie er door het storten van zand niet is op vooruit gegaan. Deze vorm is ook zoo'n beetje aan de jonge plantjes te kennen. Zoo was ik mijn cultuurplant kwijt geraakt. Om de plant weer terug te krijgen, zocht ik onder de zaailingen en vond er twee, die goede hoop gaven. De eene bleek bij bloei de verwachte plant, maar de tweede was heel vreemd, toen hij bloeide. De kelkslippen waren heel kort. De kroonbuis gewoon, maar met zeer korte boven- en onderlip. De meeldraden waren flink ontwikkeld en staken een heel eind onder de bovenlip uit. Meestal ontbreekt een stijl, zoodat de stempels op het vruchtbeginsel zitten (fig. 2). De bladeren vallen nog op door hun meer ronderen vorm, Eenzelfde vorm ontstond nog eens; de nieuwe plant heeft echter nog maar weinig gebloeid.

Kleinlippige planten vond ik dit jaar ook onder Beuningen en Ubbergen. Bij beide planten was de lipafwijking lang niet zoo stabiel als bij de plant van Deest. Er waren meerdere bloemen bij, waarvan de lip aan een kant was uitgegroeid, terwijl er ook enkele bloemen waren met normale lip. Een albino van den kleinlippigen vorm ontstond dit jaar in mijn tuin.

Een zeer mooie afwijking vond ik in 1927 dicht bij Nijmegen. De zijslippen van de kroon zijn lang, smal en spits en staan geheel vrij. Waar ze zijn vastgehecht even boven de kroonbuis is de bovenlip zeer smal. De kroonbuis is aan weerskanten gespleten, vaak tot bijna beneden. Daar de zijslippen aan den bovenkant van die spleten zitten, kan men ze het best als aanhangsels van de bovenlip beschouwen (fig. 4). De bloemkleur wijkt ook eenigszins af, gaat meer naar rood, zacht dofrood. Dat heeft me de plant doen vinden. De heg, waarin de vegetatie, lag laag ten opzichte van den weg; ik keek boven op de planten

1.
2.
3.
4.
5.
6.

en zag alleen 't kleine kleurverschil. Eerst toen ik me bukte, zag ik tot mijn verrassing den eigenaardigen vorm. Een stukje er van deed het prachtig in cultuur. Op de vindplaats kon ik de plant niet meer terug vinden, misschien gestikt onder afval, die op meerdere plaatsen was neergestort. 't Is niet erg, want de vindplaats was door de stadsuitbreiding toch ten doode opgeschreven. Bij uitzondering maakt de plant ook bloemen, maar aan een kant gespleten, of in 't geheel niet. Dan is de bloemvorm bijna normaal. Dit jaar vond ik tusschen Mook en Middelaar nog twee exemplaren van dezen eenig mooien vorm een eind van elkaar. De kleur was hier normaal.

Van een anderen afwijkenden bloemvorm van Ubbergen heb ik alleen een gedroogd takje. Mijn cultuurstukje is gestorven en op de vindplaats heb ik niets meer kunnen vinden, de plant was er wellicht geheel vertrapt. De kroonbuis was hierbij zeer wijd, boven- en onderlip kort, de kleur wat lichter dan gewoon.

Komen bij vele labiaten naast planten met tweeslachtige bloemen ook pollen voor met alleen vrouwelijke, kleinere bloemen, bij *L. maculatum* zag ik die nog niet. Wel iets in die richting. In 't Philosophendal vond ik een pol met geheel looze helmknoppen. De plant leek overigens kerngezond.

Zeer lang heb ik gezocht naar *L. maculatum* met pelorische topbloemen. Eerst in 't voorjaar 1928 vond ik een pol onder Weurt, en dit jaar nog onder Ubbergen en tusschen Mook en Middelaar. De peloriën zijn gelijk van vorm aan die van *L. album*. Ze lijken me zwakker en gemakkelijker te mislukken.

Goede peloriën zag ik bij een witbloemige *L. maculatum*, gevonden onder Winssen. De hoofdbloei liet niets bijzonders zien, eerst de in Juli en later bloeiende zijtakken kunnen peloriën maken, die heel vaak mislukten, doch ook fraai konden uitgroeien.

Vroeger had ik van Middelaar een vorm, die in ongeveer de helft der bloemen een zes- of achtdeelig vruchtbeginsel had, waarbij dan drie of vier stempels.

Vormen naar de bladeren.

Lamium maculatum dankt zijn naam aan de zilverachtig witte streep op het blad. Gaat men op onze flora's af, dan zijn gestreepte bladeren zeer zeldzaam. Dat is niet geheel juist: in bijna elke maculatumvegetatie zijn planten met weinig of meerdere gestreepte bladeren te vinden, tenminste in voor- en najaar. In den zomer is de streep verdwenen. De tint ervan is meestal dof. Wel zeldzaam zijn planten met alle bladeren helder gestreept, waarvan ik meerdere exemplaren zag onder Puiflijk, ook eens onder Beuningen en dit jaar tusschen Mook en Middelaar. De bladeren houden de streep langer, zij verdwijnt echter in den zomer, maar komt in het najaar eerder terug. Zeer mooi met hun breede heldere streep, die de grootste breedte van de nog kleinere bladeren beslaat, zijn de jonge zaailingen van dezen vorm. De meening met verwilderde tuinplanten te doen te hebben, lijkt me niet juist.

In 1928 ontstond bij mij een vorm met geelbonte bladeren, soms rose aangeloopen door anthocyaan. De plant groeit best. De zilverstreep, die enkele bladeren nog rijk waren, was op het bont bijna niet te zien. Eenzelfden bonten vorm vond ik bij Puiflijk. In 't voorjaar van 1929 heb ik een sterk bont kiemplantje in een pot geplant, daar het buiten anders hoogst waarschijnlijk zou zijn gesneuveld. Deze plant bleek witbloemig te zijn en had ook het vermogen om peloriën te vormen als de albino van Winssen.

Nog kweek ik als kamerplant een *L. maculatum* verkregen van een bontbladig stekje van Middelaar. De plant heeft de meeste bladeren geelwit met spikkeltjes bladgroen. Sommige bladeren hebben grootere stukjes bladgroen,

meest aan de randen der bladeren. Die stukjes zijn beter uitgegroeid dan de rest van het blad. De laatste zijscheutjes hebben wat meer bladgroen, echter geen enkel blad heeft de grootste helft groen. De kelken zijn ook geel met boven een smal groen randje.

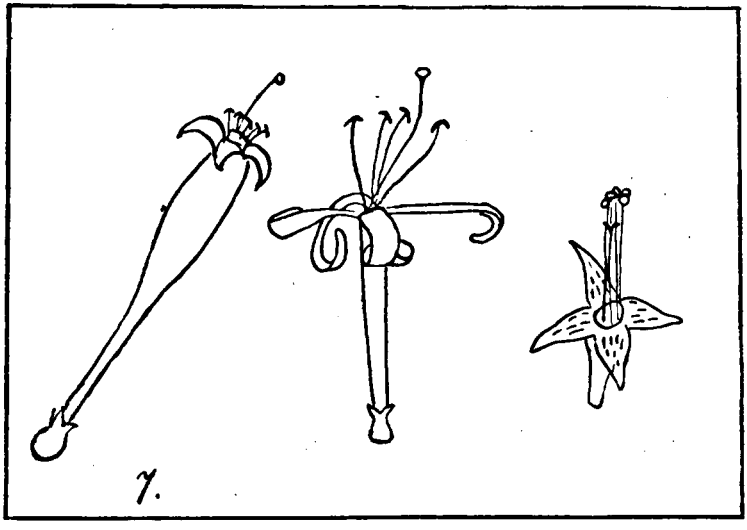
Een plant met afwijkenden bladvorm vond ik onder Ubbergen (fig. 6). De bladeren zijn smaller dan gewoonlijk met wigvormigen voet. De bovenste der bloeiende takken kunnen zelfs lijnvormig zijn. De tanding is onregelmatig, soms flink diep. De stengels zijn weinig forsch. De bloem is ook iets anders, kleiner, zwieriger van vorm met tandjes aan boven- en onderlip. De kelk soms geheel gespleten. De plant maakt ook takken met gewone bladeren en bloemen, in het voorjaar van 1930 zelfs zoo goed als geheel. Eerst na den hoofdbloei weer smalle bladeren.

Een nieuwe bladafwijking vond ik dit jaar tusschen Mook en Middelaar. De bladeren waren hierbij ook smal, de meeste van de voorjaarsbloeistengels met aan weerszijden een tand, zoodat deze vorm wel *trilobum* zou kunnen heeten. De bladeren aan de takken, na den hoofdbloei ontstaan, hebben meer tanden, maar zijn toch heel anders dan dezelfde bladeren aan normale planten.

Een plant met ongeveer denzelfden bladvorm ontstond in mijn tuin. In het voorjaar bloeide ze niet, maar aan de latere takken kwamen enkele bloemen, die geel stuifmeel hadden. Ook waren er bloemen bij, waarvan de stempels geen gemeenschappelijken stijl hadden.

Afwijkende bloemvormen alleen bij enkele bloemen komen bij *Lamium maculatum* nog al eens voor. Zoo bloemen met dubbele bovenlip, dubbele onderlip, meerdere meeldraden. Eens zag ik een regelmatige bloem met drie bovenlippen en drie meeldraden, dus een pelorie (fig. 5.). Een dergelijke bloem zag ik ook bij *L. album*. We kunnen dus bij *Lamium* van tweeërlei peloriën spreken, waarvan echter de „bovenlippeloriën" uiterst zeldzaam zijn en

ook niet eindelings zijn geplaatst. Tweeërlei peloriën zag ik ook eens bij *Lonicera Periclymenum* aan denzelfden struik (fig. 7). Eindelingsche peloriën zag ik meerdere malen bij *Galeobdolon luteum*, dit jaar nog een heele vegetatie onder Berg en Dal (fig. 7).

Een afwijking, die nog al eens voorkomt, 't meest in de bovenste kransen van pelorische planten, en die ik meer bij *L. album* zag, is de volgende: viertandige kelk, dunne kroonbuis zonder buikvormige uitstulping, geen onderlip, de groote slip ontbreekt tenminste. Dan nog drie meeldraden (fig. 3). 't Is of een sector uit de bloem weg is. Een parallelvorm zag ik verscheidene keeren bij *Linaria vulgaris*. Daar ook een vierslippige kelk, geen spoor, de middelste slip der onderlip ontbreekt, geen inkeeping in het masker, in de kroonbuis slechts een rij oranjekleurige haren en drie meeldraden.

Van Ubbergen bracht ik eens een takje mee, waarvan verschillende bloempjes onder aan de uitstulping van de

kroonbuis een kort aanhangsel hadden van ongeveer een mm lengte, dus een korte spoor. Jammer, dat ik niet heb getracht dit takje te stekken. Behalve een enkele bloem met finaal een spoor van ongeveer een halven cm, heb ik nooit meer iets dergelijks gezien.

Een enkelen keer komen bloemen voor met kammetjes op de onderlip.

Van afwijkende bladeren zag ik er met twee toppen. Heeft zoo'n blad een zilverstreep, dan is die gegaffeld. Een enkelen keer zag ik bladeren met lange spitse tanden, soms ook zeer diep gespleten bladeren. Het tegenoverstaand blad vertoont in den regel eenzelfde afwijking.

Zeskantige stengels groeien soms uit plantjes met drie kiemblaadjes. De bladeren staan dan in kransen van drie. Daar de zijstengels, uit de oksels der bladeren gewoon zijn, is geen plant met zeskantige stengels te behouden.

Tot slot nog de vermelding van een prachtigen klemdraai.

Lamium album is als *L. maculatum* een interessante plant. Over de verspreiding kan ik kort zijn. *L. album* is in den omtrek van Nijmegen algemeen, zooals wel over het geheele land. Dat ze in Zuid-Limburg op kalk vervangen is door *L. maculatum*, is niet juist. Volgens Dr. DE WEVER is *L. album* er veel algemeener dan *L. maculatum*.

Een kleurenspel als bij *L. maculatum* moet men bij *L. album* niet zoeken. De gewone bloemkleur is wit, niet zuiver wit maar iets naar crêmekleurig. Niet zoo heel zelden vindt men planten met iets rosekleurige bloemen, maar zoo gering, dat men zich afvraagt: is 't rose of niet? Veel zeldzamer zijn planten met duidelijker rose bloemen, vooral in voor- en najaar. De zomerbloemen zijn veel bleeker, terwijl de zwakrose planten dan wel niet meer te kennen zullen zijn. De duidelijk rose vorm moet wel *f. rubellum* DESV. (*f. roseum* LANGE) zijn. HEGI zegt bij *rubellum*: „Vielleicht *L. album* × *L. maculatum*?" De

planten, die ik vond, zijn zeker geen bastaarden. Afgezien van de bloemkleur zijn de planten in alles zuiver *L. album*, hebben in bladvorm, uitloopers enz. niets van *L. maculatum*. Bovendien stonden mijn planten in Ubbergen, Meerwijk, bij Frasselt, Beuningen, Mook en Gassel buiten het *L. maculatum* gebied, terwijl de meeste door den grooten afstand moeilijk bastaarden konden zijn, al ben ik overtuigd, dat insecten zeker een half uur ver stuifmeel kunnen overbrengen. Ik heb ten minste *Thymus Celakovskyanus* ruim een half uur van *Th. angustifolius* gevonden.

In de „Levende Natuur" meende ik eens gelezen te hebben, dat het groengele honingmerk van *L. album* niet zelden ontbrak. Ik heb later dat artikel nageslagen, maar het stond er zoo niet. Intusschen had ik er al een reusachtig aantal planten op nagekeken, en eindelijk ook bij den Plasmolen een pol gevonden, waarvan het honingmerk geheel ontbrak en ook bij cultuur totaal weg bleef.

Afwijkende bloemvormen.

Vooreerst planten met eindpelorische bloemen, die ik verscheidene keeren heb gevonden. Zoo'n pelorische topbloem, tenminste een ideale pelorie, heeft een regelmatigen vier- of vijftandigen kelk. De kroonbuis is dun en recht en heeft een vier- of vijfslippige kroon. Die slippen eindigen in een naaldvormigen tand als de zijslippen van een gewone bloem hebben. Dan volgen de vier of vijf evenlange meeldraden met den stamper (fig. 13). Het gebeurt nog al eens, dat de pelorie slecht uitgroeit, erg scheef is, aanhangsels heeft of sterk verdubbeld is met veel slippen en een massa meeldraden en stampers. Bij hooge uitzondering lijken me de pelorische bloemen vruchtbaar. Bij zelfbevruchting, natuurlijk van de zijbloemen, is deze vorm en ook de volgende volkomen zaadvast, naar onderzoekingen van Dr. SIRKS. Dit jaar vond ik in de Meerwijk een rosen vorm met pelorische bloemen.

Een vorm met open knoppen vond ik in twee exemplaren tusschen Mook en Middelaar. De knoppen, hoe klein ook, stonden open, zoodat de meeldraden te zien waren. De kelk leek ook wat langere spitsere slippen te hebben dan bij normale planten.

Een zeer mooien vorm vonden KERN, REICHGELT en ik onder Heumen, een reuzenpol in een heg bij een boerenwoning. Door een grondige schoonmaak van de heg is de vindplaats al lang verdwenen. In plaats van zijslippen uitloopend in een tand, hebben de bloemen lange, afgeronde lobben van bijna een cm lengte (fig. 8).

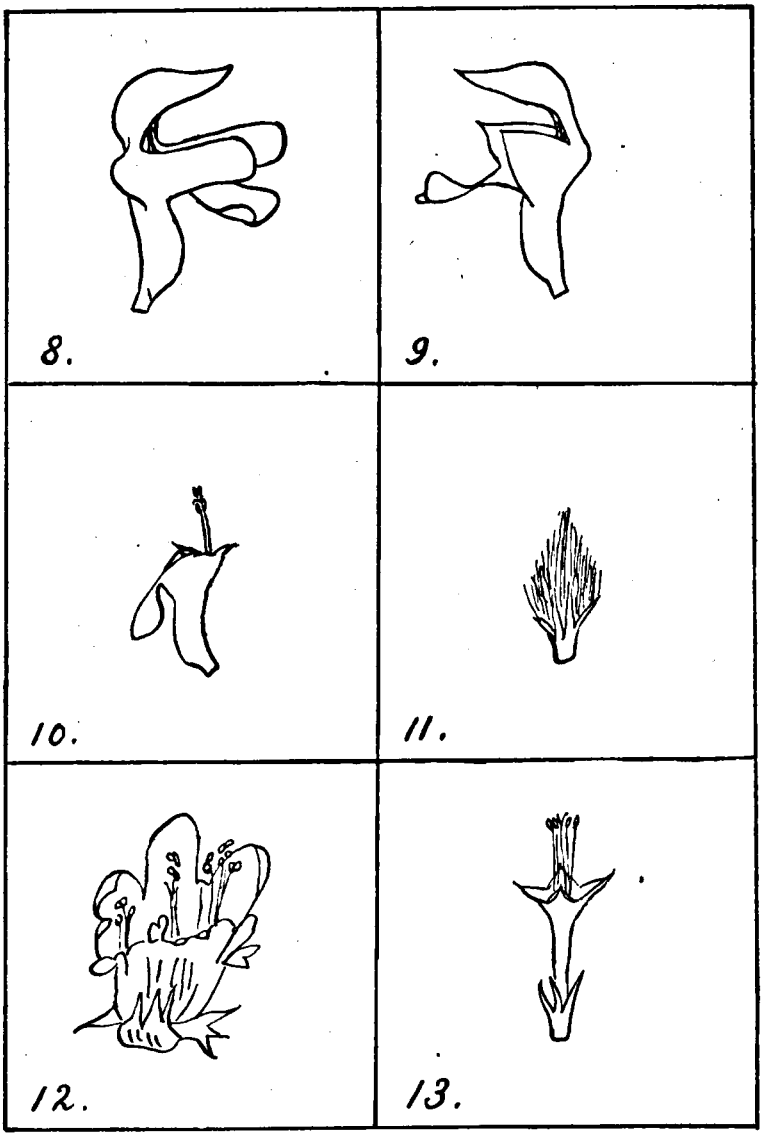
Een anderen vorm, die aardig denzelfden kant op wil, maar de lobben maar ongeveer half zoo lang heeft, vond ik bij „Die Swaere Noodt" onder Mook. De lobben zijn hier spits, niet afgerond. Een tand, zooals gewone bloemen hebben, is er niet (fig. 9).

Planten met opvallend lange wimpers aan de bovenlip vond ik enkele keeren aan den Maasdijk. Ook bij Epen vonden Dr. DE WEVER en ik een pol met sterker behaarde bloemen dan in den regel het geval is.

Een plant met geheel vergroende bloemen ontstond in mijn tuin. In plaats van bloemen waren er schijnkransen van een soort groene kwasten (fig. 11). 't Is of verschillende kelken door elkaar zijn gewerkt. Van bloemkroon of meeldraden geen spoor. Wel in het midden enkele witachtige draadjes, die aan stijlen doen denken. Ook soms iets, dat herinnert aan een vruchtbeginsel. Van vruchtzetting natuurlijk geen spoor.

Een andere vergroening vond ik in twee flinke exemplaren bij Persingen. Hierbij leken minder kelken door elkaar gewerkt, de stijlen duidelijker, meest meer dan twee. Deze bloemen hadden meer neiging tot doorgroeien. Na den hoofdbloei in het voorjaar verschijnen ook schijnkransen van gewone bebladerde takjes.

Bij Vleuten is indertijd een *Lamium album* gevonden,

8.
9.
10.
11.
12.
13.

polystyl, zonder meeldraden, met kleinere, meer groenachtige kroon. Deze plant en de mijne lijken me drie stadiën van vergroening te laten zien, waarvan de plant van Vleuten het minst, en die bij mij ontstond, het meest vergroend is.

Een enkelen keer ziet men bloemen met een dwarse plooi in de onderlip. Dergelijke bloemen hadden in knop de onderlip niet gestrekt, maar gevouwen, wat op tweeërlei manier mogelijk is, naar buiten of naar binnen. 't Eerste is zeer zeldzaam. De geopende bloemen hebben dan een plooi met de opening naar beneden. 't Meest ziet men plooien met de opening naar boven, dit jaar mooi in verscheidene bloemen bij mijn pol zonder honingmerk. Een pol met zoo goed als alleen geplooide bloemen zag ik bij Middelaar. De bloemvorm was bovendien weinig stabiel, nog al vaak met meerdere boven- en onderlippen en andere aanhangsels. De bladeren waren smaller met langeren top, terwijl de geheele plant minder forsch was.

In Neerasselt vond ik een pol, waarvan enkele takken geelbonte bladeren hadden. Hoewel het al zeer laat in het jaar was, kreeg ik er een stek van aan den groei. 't Volgend jaar had ik een pol met mooi geelbont blad. Ook enkele takken geheel geel, andere gewoon groen, zooals wel meer bij bonte planten. De kelken aan de bonte stengels eveneens geelbont. De plant was echter zwak, maakte weinig uitloopers. Toch heb ik de plant meerdere jaren gehad, voor zij niet meer opkwam. Het bont zijn was ook erfelijk. Er kwamen verschillende bonte kiemplantjes op, die meest spoedig sneuvelden. Toch konden ze ook wel mooi uitgroeien. Zoo kreeg Dr. DE WEVER een prachtpol in zijn tuin. In 1929 ontstond bij hem een bontbladige pol met eindpelorische bloemen. Later heb ik hetzelfde geelbont nog gevonden onder Mook en Beek.

Vroeger had ik van Mook een pol, die aan alle stengels

meerdere gefasciëerde bloemen had. Soms waren die bloemen zeer breed (fig. 12).

Tot zoover mijn vondsten van meer vaste afwijkingen. Nog vernam ik van den heer VAN SOEST, dat hij een plant in herbarium had, waarvan alle bloemen de bovenlip misten. Deze afwijking zag ik alleen in een paar bloemen. In de plaats der bovenlip was er een klein slipje, eindigend in een tand, als de zijslippen van een normale bloem. (fig. 10).

Verder bij *L. album* afwijkingen als bij *L. maculatum*. De driemeeldradige afwijking vond ik in nog al flink aantal aan een niet pelorischen pol bij het begin van den Beerschen Overlaat. Ook weken de bladeren der bloeiwijze wat af. Ik heb voor eenigen tijd nog naar de plant gezocht, om er van in cultuur te nemen, maar de plant was blijkbaar weg.

Gefasciëerde stengels heb ik bij *L. album* maar eens gezien tusschen Mook en Middelaar. Nog had die stengel een mooi bladbekertje.

Meermalen zag ik eigenaardige zigzag gebogen stengels met aan de knoopen maar één blad. Vaak gaan ze naar boven weer in gewone stengels over. Zulke stengels hebben maar twee lijsten, zijn dus tweekantig. Eens zag ik eentje, die driekantig was. Zeskantige, eens vermeld in „De Levende Natuur", heb ik nooit gezien.

Tusschen *Lamium album* en *L. maculatum* moet een bastaard bestaan n.l. *Lamium Holsaticus* PRAHL, meermalen in Frankrijk en Duitschland gevonden. Daar de bloemkleur intermediair moet zijn, zal hij wel niet zoo moeilijk te ontdekken zijn. Ofschoon in de buurt van Nijmegen de stamouders zoo goed als overal door elkaar groeien en ik ze ook al jaren bij elkaar kweek, heb ik nooit iets gezien, dat ik voor *Holsaticus* houd.

Malden, 1930.